

รูปแบบนวัตกรรมจัดการเครือข่ายเพื่อส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Management Innovation Model of Networks for Supporting the Philosophy of Sufficiency Economy of Local Sage Networks in the Northeastern Region

พิสมัย ประชานนท์¹ / บัณฑิต พึ่งนรินทร์²

Pisamai Prachanant / Bundit Pungnirund

^{1,2}สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Program in Management Innovation, Graduate School, Saun Sunandha Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการเครือข่ายเพื่อส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 6 คนและ 2) เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจุบันสมาชิกเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีลักษณะที่หลากหลาย มีการขับเคลื่อนการทำงานที่มีลักษณะผสมผสาน คือ เป็นทั้งบุคคลในสายเลือด และบุคคลที่มีความศรัทธาต่อวิถีคิดและคำสอนของปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมอุดมการณ์เป็นจำนวนมากขึ้น โดยกิจกรรมหลักของกลุ่มประกอบด้วย การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การอบรมหลักสูตร วปอ. (ภาคประชาชน) การประชุมสมาชิกภายในเครือข่ายฯ การประชุมเครือข่ายปราชญ์บุรีรัมย์ และการประชุมพหุภาคีภาคอีสาน สำหรับช่องทางการติดต่อสื่อสารที่ใช้ในปัจจุบันส่วนมากติดต่อและประสานงานด้วยโทรศัพท์ ไลน์และเฟซบุ๊กส์ ระบบการสร้างความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ปราชญ์ชาวบ้านจะมีการจัดทำทำเนียบรุ่นของผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร วปอ. (ภาคประชาชน) มีการจัดทำข้อมูลทะเบียนสมาชิกเครือข่ายฯ และการกำกับติดตามเป็นระยะ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมาร่วมเครือข่ายฯ ส่วนใหญ่จะเปิดประโยชน์ในเชิงคุณค่ามากกว่ามูลค่า กล่าวคือ เกิดแหล่งเรียนรู้เพิ่ม เครือข่ายเพิ่มขึ้น และมีช่องทางการสร้างงานสร้างอาชีพในชุมชนเพิ่มขึ้น สำหรับรูปแบบนวัตกรรมการจัดการของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนที่สำคัญคือ จะต้องสร้าง ค้นหา ทายาทปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการสานต่อและขยายผลการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรจากภายนอก เพื่อเป็นพลังทางวิชาการเสริมการขับเคลื่อน สิ่งที่สำคัญต่อมาคือต้องมีการสร้างวิสัยทัศน์ที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม เกิดความต่อเนื่อง และขยายผลไปยังผู้สนใจได้ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดการรับรู้ในระดับที่กว้างขวางมากขึ้นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานผ่านสื่อทุกช่องทาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: นวัตกรรมการจัดการ, เครือข่าย, ปราชญ์ชาวบ้าน

Abstract

The purposes of this research were to study and develop the management innovation model of networks for supporting the philosophy of sufficiency economy of local sage networks in the northeastern region. The target groups were from two groups: 1) six local sages, and 2) 30 local sage networks in the northeastern region. The collected data were then analyzed and presented in qualitative way. The findings revealed that the present states of local sage network members were mostly varied, moving forward for working with integrated attributes, i.e. they were both siblings and persons who believed in local sage principles and mostly share the ideology. The main group activities of the members included the learning exchange meetings, the National Defence College of Thailand training courses, the internal member's network meetings, Buriram local sage network meetings, and the Esan multilateral meetings. The channels for communication mostly used for coordinating activities were telephone, line and face book. The relationship building system was that most local sages arranged the cohort directory books of the National Defence College of Thailand training courses, prepared the record of the network member information, and followed-up sporadically. The benefits gained from the networks were provided in values more than costs; that is, there were more learning resources, networks, and channels for

occupation building in the communities. In order to develop the management innovation model of networks for supporting the philosophy of sufficiency economy of local sage networks in the northeastern region continuously, the local sages should build up the local sage heirs to be the important powers to carry on and extend the sufficiency economy principle into practice, and cooperate with the organizations and external sectors to be a driven-academic power. Importantly, the vision should be established together in order to be the utmost utilization for communities and societies continuously, and magnify the outcomes to the interest persons through all kinds on media channels. The network establishment should be built up and intertwine the networks among persons, mental power activities and community model preparation for constant and concrete knowledge exchanging each other.

Keywords: management innovation, networks, local sages

บทนำ

การพัฒนาชุมชนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นการยากที่จะหยุดยั้งกระแสโลกาภิวัตน์ไม่ให้รุกเข้าไปในชุมชนชนบท ข้อเท็จจริงที่พบเห็นเป็นที่ประจักษ์ในประเทศไทยปัจจุบัน คือ ระบบการผลิตสมัยใหม่และวิถีการดำเนินชีวิตที่นิยมความสะดวกสบายได้รุกเข้าไปยังชุมชนชนบทอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครัวเรือนชนบทต้องปรับวิถีการดำเนินชีวิตให้คล้ายคลึงกับครัวเรือนในเมืองมากขึ้น ชุมชนเองก็ได้พยายามเลื่อนระดับการพัฒนาในด้านต่างๆ สู้ความเป็นเมืองมากขึ้นจนหลายครัวเรือนไม่สามารถหารายได้ให้เพียงพอจากรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว จึงต้องพยายามอย่างหนักในการทำมาหากินเพื่อหารายได้อันส่งผลให้เวลาในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่เคยมีอยู่เดิมลดลง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเพื่อส่วนรวมจึงลดลงด้วย ชุมชนชนบทในปัจจุบันส่วนใหญ่จึงมีความอ่อนแอ พึ่งตนเองได้น้อย (Masae, 2011)

จากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงเป็นที่ถกเถียงอย่างกว้างขวางว่าจะผลักดันอย่างไรให้ชุมชนชนบทมีพลังที่สามารถพึ่งพาตนเองได้สูงดังเช่นในอดีต เพราะการที่ชุมชนชนบทอ่อนแอลงจะไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม หน่วยงานต่างๆ ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

และที่สำคัญรัฐบาลได้มีความพยายามในเชิงนโยบายด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาประเทศ พร้อมทั้งผลักดันให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องนำนโยบายไปปฏิบัติ ในขณะเดียวกันภาคเอกชนทั้งบริษัท ห้างร้านและองค์กรพัฒนาเอกชนบางส่วนก็ได้มีโครงการและกิจกรรมการพัฒนาตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนได้ผลพอสมควร การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเป็นความพยายามในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพต่างๆ ภายในแต่ละชุมชน โดยประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาเรียนรู้ คิด ตัดสินใจ วางแผน และลงมือดำเนินการ เพื่อสนองความต้องการของสมาชิกชุมชนด้วยกำลังความรู้ ความคิด ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นหลัก (Jongwutiwes, 2007) การพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมจะต้องให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทเป็นผู้แก้หรือมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหา นั้น โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ตรงกับความต้องการของประชาชนและการปรับตัวในการดำรงชีพให้สามารถพึ่งตนเองได้ในบริบทที่เป็นอยู่ รวมทั้งสามารถรองรับต่อผลกระทบต่างๆ ได้อย่างแท้จริง ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าแนวทางการพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชนที่เหมาะสมนั้นต้องเน้นให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนทุกขั้นตอนให้มากที่สุด เพราะสมาชิกชุมชนเป็นผู้รู้และเข้าใจปัญหาได้ดีกว่าคนภายนอก ทั้งยังเป็นผู้ที่ได้รับผลการพัฒนาโดยตรง ทั้งนี้ชุมชนก็ต้องอาศัยแนวคิด และตัวแบบในการพัฒนาที่สามารถทำให้ประชาชน สามารถดำรงอยู่ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อให้ก้าวทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์

ผลจากการทบทวนแนวคิดการพัฒนานี้ทำให้เกิดการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักอีกแนวคิดหนึ่งในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศ และผลของการดำเนินการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในสังคมนักคิด นักพัฒนา ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างเริ่มปฏิบัติอย่างจริงจังและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สนองนโยบายของรัฐบาล โดยตระหนักถึงภารกิจหน้าที่การสร้างฐานและพลังในการขับเคลื่อน คน ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้สามารถพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานความมั่นคงให้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเป็นทุนมนุษย์ที่จะนำพาให้เกิดทุนทางสังคม สร้างสังคมที่เข้มแข็ง ยั่งยืนต่อไปเพื่อให้

บรรลุนโยบายดังกล่าว สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้ดำเนินการโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการเอื้ออำนวยให้เกษตรกรได้รับการพัฒนาอาชีพเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ตั้งแต่นั้นที่หนึ่งถึงขั้นที่สามได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชนให้ได้มากที่สุด (Office of the permanent secretary for ministry of agriculture and cooperatives, 2007, p.8) พร้อมทั้งมอบหมายภารกิจให้ปราชญ์ชาวบ้านทำหน้าที่ฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ แนวคิด และประสบการณ์ให้เกษตรกร โดยมีความคาดหวังให้ปราชญ์ชาวบ้านทำหน้าที่ในการเปลี่ยนวิถีคิดของเกษตรกร ชี้แนะให้เกษตรกรสามารถค้นหาปัญหาตามประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านแต่ละท่านที่ได้ดำเนินการจนสามารถแก้ปัญหาของตนเอง หลุดพ้นจากความยากจนและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนในขณะเดียวกัน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เห็นว่า การทำเกษตรในรูปแบบ “เกษตรทฤษฎีใหม่” หรือ “เกษตรผสมผสาน” หรือ “เกษตรพอเพียง” ที่ขับเคลื่อนโดยกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “ปราชญ์ชาวบ้าน” เป็นการทำการเกษตรที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ มีต้นทุนต่ำและรักษาระบบนิเวศจึงนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ นับเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อยที่แม้แต่ผู้มีพื้นที่เพียง 1 ไร่ก็อยู่ได้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีปราชญ์ชาวบ้านจำนวนมาก มีความเข้มแข็งในการดำเนินตามวิถีแห่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และยังพบอีกว่ามีความร่วมมือกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จากการเริ่มต้นของผู้นำเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้ร่วมปรึกษาหารือกันและก่อตั้งชมรมผู้นำชาวบ้านอีสานขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 และได้มีการขยายเครือข่ายการพึ่งพาตนเอง และพึ่งพากันเองอย่างกว้างขวาง ภายหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจมหภาคในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2540 และความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของภาคอีสาน และของสังคมไทยเพิ่มขึ้นตามลำดับ ปราชญ์ชาวบ้านภาค ประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา อำนาจเจริญ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ได้รวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น จึงเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้บุคคลมาร่วมคิด และร่วมดำเนินการเรื่องการพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเอง การรวมคนมีทั้งระดับกลุ่ม ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับภาค ใช้เทคนิคการประชุมหมุนเวียนไปตามสถานที่ต่างๆ ของสมาชิกเครือข่าย นอกจากทำให้ได้เรียนรู้ร่วมกันแล้วยังทำให้เกิดการรู้จักกันอย่างลึกซึ้ง เกิดการจัดกิจกรรมฟื้นฟูวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่ดีงามในอดีต เช่น การทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ การพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างองค์

ความรู้เหล่านี้เกิดได้มากมายหลายวิธี ทั้งจากการระดมสมองจากประสบการณ์ของเครือข่ายและการทดลองทำในสิ่งที่ยังไม่รู้ ผลของการประชุมเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสานที่ผ่านมาทำให้เกิดองค์ความรู้ต่าง ๆ มากมาย เช่น องค์ความรู้ในการออมดิน ออมน้ำ ออมต้นไม้ และสัตว์พันธุ์พื้นเมืองที่ทนโรค ทนแล้ง องค์ความรู้ในการสร้างความสุขที่ยืนยาว องค์ความรู้ในการดำเนินงานเรื่องเด็กรักถิ่น องค์ความรู้ในการดำเนินการเรื่องผู้สูงอายุและองค์ความรู้ในการดำเนินการเกษตรผสมผสาน และองค์ความรู้เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นในการขับเคลื่อนสังคม และผลักดันข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่จะเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชนและประเทศต่อไป

จากองค์ความรู้ ชุดความรู้ต่างๆ ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำให้เกิดเครือข่ายของปราชญ์ชาวบ้านที่ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากหลักสูตร วปอ. (ภาคประชาชน) สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเองในระดับชุมชนมากขึ้น ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบนวัตกรรมการจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบันจึงควรค่าแก่การถอดบทเรียนด้านรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายดังกล่าวมาใช้พัฒนาศักยภาพของการจัดการเครือข่ายและขยายผลไปยังเครือข่ายภูมิภาคอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่ายการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 ปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รวมกลุ่มกันในลักษณะเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน ซึ่งมีความต่อเนื่องในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งเป็นที่ยอมรับและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จำนวน 6 คน ประกอบด้วย 1) นายบุญเต็ม ชัยลา ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดขอนแก่น 2) นายผอง เกตุพิบูลย์ ปราชญ์

ชาวบ้านจังหวัดขอนแก่น 3) นายผาย สร้อยสระกลาง ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ 4) นายคำแดง ภาษี ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ 5) นายไพรัตน์ ชื่นศรี ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ และ 6) นายจันทร์ที ประทุมภา ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มที่ 2 เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นบุคคลที่ผ่านกระบวนการ/เข้าร่วมการอบรมในหลักสูตรต่างๆ จากศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน และภายหลังจากการอบรมแล้วได้นำองค์ความรู้จากที่ได้รับในระหว่างการอบรมไปปฏิบัติจริง และเกิดการขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยเลือกตัวแทนของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นต้นแบบในการปฏิบัติจริง และเป็นพื้นที่รองรับการศึกษาดูงานของศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านแต่ละศูนย์ โดยเลือกมาศูนย์ฯ ละ 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสังเกต (Observation form) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นแบบมีโครงสร้างคำถาม (Structured interview)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้จำแนกกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 5 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลบริบทและสภาพการณ์ปราชญ์ชาวบ้านฯ ทั้ง 6 ศูนย์ ประกอบด้วย 1) ศูนย์การเรียนรู้ฯ นายบุญเต็ม ชัยลา จังหวัดขอนแก่น 2) ศูนย์การเรียนรู้ฯ นายผอง เกตุพิบูลย์ จังหวัดขอนแก่น 3) ศูนย์การเรียนรู้ฯ นายผาย สร้อยสระกลาง จังหวัดบุรีรัมย์ 4) ศูนย์การเรียนรู้ฯ นายคำแดง ภาษี จังหวัดบุรีรัมย์ 5) ศูนย์การเรียนรู้ฯ นายไพรัตน์ ชื่นศรี จังหวัดบุรีรัมย์ และ 6) ศูนย์การเรียนรู้ฯ นายจันทร์ที ประทุมภา จังหวัดนครราชสีมา

ระยะที่ 2 วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลบริบทและสภาพการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านฯ ที่ได้จากกระบวนการสัมภาษณ์ และถอดบทเรียนในขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ/กระบวนการในการจัดการเครือข่ายฯ

ระยะที่ 3 การนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์/สังเคราะห์จากขั้นตอนที่ 2 มาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบ/กระบวนการในการจัดการเครือข่ายฯ

ระยะที่ 4 จัดประชุมระดมสมองผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ระยะที่ 5 การตรวจสอบรูปแบบการจัดการเครือข่ายฯ โดยรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญด้านองค์ความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ และองค์ความรู้ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้ผลจากการถอดบทเรียนมีความสมบูรณ์และใช้เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่เชื่อถือได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้น คือ 1) การใช้แนวคิด ทฤษฎี และการสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ 2) การตรวจสอบข้อมูล 3) การจดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล 4) การทำข้อสรุปชั่วคราวและการกำจัดข้อมูล 5) การสร้างข้อสรุปและการพิสูจน์ข้อสรุป ทั้งนี้ได้นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์/สังเคราะห์มาอธิบายเพื่อเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ ในบริบทที่เกี่ยวข้องกันแต่ละด้าน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจุบันสมาชิกเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีลักษณะที่หลากหลาย มีการขับเคลื่อนการทำงานที่มีลักษณะผสมผสาน คือ เป็นทั้งบุคคลในสายเลือด และบุคคลที่มีความศรัทธาต่อวิถีคิดและคำสอนของปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมอุดมการณ์เป็นจำนวนมากขึ้นโดยกิจกรรมหลักของกลุ่มประกอบด้วย การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การอบรมหลักสูตร วปอ. (ภาคประชาชน) การประชุมสมาชิกภายในเครือข่ายฯ การประชุมเครือข่ายปราชญ์ฯ บุริรัมย์ และการประชุมพหุภาคีภาคอีสานสำหรับช่องทางการติดต่อสื่อสารที่ใช้ในปัจจุบันส่วนมากติดต่อและประสานงานด้วยโทรศัพท์ โน้ตบุ๊ก และเฟสบุ๊ค ระบบการสร้างความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ปราชญ์ชาวบ้านจะมีการจัดทำทำเนียบรุ่นของผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร วปอ. (ภาคประชาชน) มีการจัดทำข้อมูลทะเบียนสมาชิกเครือข่ายฯ และการกำกับติดตามเป็นระยะ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมาร่วมเครือข่ายฯ ส่วนใหญ่จะเปิดประโยชน์ในเชิงคุณค่ามากกว่ามูลค่า กล่าวคือเกิดแหล่งเรียนรู้เพิ่ม เครือข่ายเพิ่มขึ้น และมีช่องทางการสร้างงานสร้างอาชีพในชุมชนเพิ่มขึ้น

สำหรับรูปแบบนวัตกรรมการจัดการของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนที่สำคัญคือจะต้องสร้างและค้นหาทายาทปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้เป็นกลไกที่สำคัญในการสานต่อและขยายผลการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอกซึ่งจะเป็นพลังทางวิชาการและช่วยเสริมการขับเคลื่อนให้เกิดความต่อเนื่องทั้งตัวบุคคลและผลงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดการรับรู้ในระดับที่กว้างขวางมากขึ้นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานผ่านสื่อทุกช่องทาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการจัดเก็บข้อมูล

ของปราชญ์ชาวบ้านทุกมิติในรูปแบบฐานข้อมูลสารสนเทศปราชญ์ชาวบ้านที่เอื้อต่อการสืบค้นและใช้ประโยชน์ของผู้สนใจได้อย่างกว้างขวาง

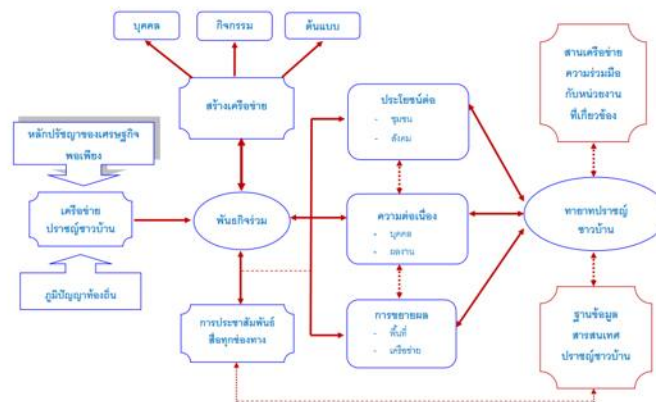
อภิปรายผล

จากผลการศึกษารูปแบบนวัตกรรมการจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ากระบวนการจัดการเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ละเครือข่ายจะมีรูปแบบการจัดการที่แตกต่างกันไปทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตรการอบรม การพัฒนาเครือข่ายภายหลังสิ้นสุดการอบรม และการเชื่อมร้อยและขยายเครือข่ายของปราชญ์ชาวบ้านแต่ละท่าน สำหรับการประชุมในระดับเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานนั้นจะได้รับการออกแบบ และดำเนินกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องโดยมูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ตั้งแต่กระบวนการเรียนเชิญผู้เข้าร่วมประชุม ทั้งระดับการประชุมสัญจร และการประชุมสรุปผลงานประจำปี ดังนั้น รูปแบบการจัดการเครือข่ายฯ จึงถูกออกแบบและดำเนินการโดยบุคคลที่อยู่ภายนอกเครือข่ายปราชญ์ฯ ซึ่งอาจทำให้ปราชญ์ชาวบ้านที่ร่วมเวทีการประชุมไม่ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบการประชุม ไม่ได้รับรู้ถึงลักษณะที่ควรนำไปประยุกต์ใช้หรือสถานการณ์ที่ควรป้องกัน แก้ไขมิให้เกิดขึ้นในครั้งต่อไป ดังนั้นเพื่อให้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีลักษณะของความเป็นเครือข่ายที่ดี คือ

1) มีโครงสร้างทางความคิดใกล้เคียงกัน 2) ไม่มีลำดับชั้น แต่องค์กรเป็นอิสระต่อกัน 3) แบ่งงานกันทำ 4) ความเข้มแข็งขององค์กรที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายนำไปสู่ความเข้มแข็งของเครือข่าย 5) มีส่วนร่วมในการกำหนดการจัดการตนเอง และ 6) ความสำเร็จของเครือข่ายต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ ศรัทธา เชื่อใจ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Boon-long, 2015) จึงต้องให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ กำหนดกิจกรรมต่างๆ ในเวทีประชุม เพื่อให้เกิดการรับรู้และมองเห็นเป้าหมาย วิสัยทัศน์ร่วมกัน และผลประโยชน์ร่วมกัน (Chareonwongsak, 2000: 36-43)

ดังนั้น เพื่อให้ปราชญ์ชาวบ้านที่มาร่วมกันในรูปแบบของเครือข่าย ซึ่งเรียกว่า “เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน” ซึ่งจัดเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Thoapha et al, 2013) และเป็นเครือข่ายที่เกิดจากผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับปัญหาเดียวกัน มีโอกาสได้เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า (Unphim and Boonbrahm, 2012) โดยเฉพาะต้องการเห็นทุกคนที่อยู่ในชุมชน ท้องถิ่นสามารถ

พึ่งตนเองได้ มีความเป็นอยู่ที่ดี ลูกหลานกลับบ้านเกิด มีความเข้มแข็งในการสานเครือข่ายให้สามารถเป็นที่พึ่งของชุมชน สังคม ท้องถิ่น ได้มากยิ่งขึ้น และมีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน จำเป็นจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้น อีกทั้งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าปราชญ์ชาวบ้านเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับด้านองค์ความรู้เฉพาะด้านเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นเพื่อให้เกิดการขยายเครือข่ายการทำงาน (Suratmanee, Dockthaisong and Pairindra, 2015) จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก อาทิ ศูนย์การเรียนรู้อื่น ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ สถาบันการศึกษา/โรงพยาบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางศาสนา ฯลฯ ได้เข้ามาร่วมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเชื่อมโยงให้ภาคีเครือข่ายทุกฝ่ายเกิดความร่วมมือ ร่วมใจที่จะเดินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนจำเป็นต้องเลือกเฟ้นบุคคลที่จะมาเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์อุดมการณ์และสานต่อสิ่งที่กำลังขับเคลื่อนอยู่ในขณะนี้ นั่นคือจะต้องค้นหา “ทายาทปราชญ์ฯ” มาร่วมเวทีประชุมอย่างต่อเนื่อง เพราะทายาทปราชญ์ฯ นี้จะเป็นผู้รับช่วงต่อและดำเนินงานทุกด้านของปราชญ์ชาวบ้าน ทั้ง 6 ท่านซึ่งปัจจุบันทุกท่านก็มีอายุมากขึ้น สำหรับความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการใช้ Model นี้คือ ความชัดเจนของวิสัยทัศน์ที่เกิดจากการร่วมคิด ร่วมวางแผนเป้าหมายอนาคตของเครือข่าย การสานต่อสู่เครือข่ายที่เกี่ยวข้องในทุกๆ มิติทั้งด้านตัวบุคคล กิจกรรมที่รองรับและชุมชนต้นแบบที่จะนำสู่การขยายผลซึ่งจะทำให้การขับเคลื่อนของเครือข่ายได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง และเป้าหมายสำคัญในการขับเคลื่อนของเครือข่ายคือ จะต้องเป็นกิจกรรม/โครงการที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม มีความต่อเนื่อง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือต้องนำไปขยายผลได้อย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายผ่านสื่อช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ดังภาพประกอบ



ภาพ 1: รูปแบบการจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน:

2. ลักษณะความแตกต่างของกระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบของนวัตกรรมจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างรูปแบบเดิมกับรูปแบบใหม่ ผลจากการศึกษาพบความแตกต่างจากรูปแบบเดิมที่เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้ในการขับเคลื่อนจากอดีต – ปัจจุบัน คือ บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นหนึ่งในภาคีเครือข่ายของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสำคัญมากขึ้นและสิ่งที่มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจนนี้อคือการวางแผนการสร้าง “ทายาทปราชญ์” มาร่วมในเวทีการประชุมซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการสืบทอดแนวคิดเจตนารมณ์ และอุดมการณ์ ของปราชญ์ชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง เพราะความเป็นเครือข่ายคือหัวใจของวิถีชุมชน (Phongphit, 2006: 197-198) ทายาทปราชญ์คือบุคคลที่อยู่ร่วมกันในชุมชนอยู่แล้ว ดังนั้นย่อมรู้ และเข้าใจบริบทต่างๆ ของชุมชน สังคมเป็นอย่างดี จึงสามารถสานต่อทั้งแนวคิดและอุดมการณ์จากปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับ ยกย่องในปัจจุบันได้อย่างแน่นอน แต่อย่างไรก็ตามจะต้องเลือกเฟ้นหาทายาทปราชญ์ที่มีความศรัทธาในวิถีของปราชญ์ชาวบ้านอย่างแท้จริงด้วย

นอกจากนั้น สิ่งที่แตกต่างกันจากรูปแบบเดิมที่เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้ในการขับเคลื่อน คือ การให้ความสำคัญต่อการมีพันธมิตรร่วม ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะโยงสู่การเกิดเครือข่ายที่ครอบคลุมการขับเคลื่อนทั้งระดับบุคคล กิจกรรม และชุมชนต้นแบบที่รองรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป้าหมายสำคัญในการขับเคลื่อนของเครือข่ายคือ จะต้องเป็นกิจกรรม/โครงการที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม มีความต่อเนื่อง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือต้องนำไปขยายผลได้อย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมให้เป็นที่ยึดถืออย่างแพร่หลายผ่านสื่อช่องทางต่างๆ อย่าง

ต่อเนื่อง ซึ่งรูปแบบนวัตกรรมการจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นนั้นมีความสอดคล้องกับปรัชญาการสร้างเครือข่าย ดังที่ Nakhon Phanom Provincial Cooperative Office (2013: 3) กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายต้องคำนึงถึงเสมอว่า “เครือข่าย” เป็นกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ดังนั้น การนำเครือข่ายต้องมี LINK หมายถึง “การเชื่อมโยง” L – Learning การเรียนรู้ I – Investment การลงทุน N – Nature การฟูมฟักบำรุง G (K) – Give การรักษาสัมพันธภาพ ซึ่งรวมกันเป็นคำว่า LINK หมายถึงการเชื่อมโยงนั่นเอง และเพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงผลงานที่เป็นรูปธรรมของปราชญ์ชาวบ้านและเครือข่ายฯ จำเป็นต้องมีระบบการจัดเก็บข้อมูลของปราชญ์ชาวบ้านทุกมิติ โดยจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศปราชญ์ชาวบ้านที่เอื้อต่อการศึกษา สืบค้น และขยายผลแก่ผู้สนใจอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบนวัตกรรมการจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

รูปแบบนวัตกรรมจัดการของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จะก่อให้เกิดความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนการส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญคือ จะต้องสร้างและค้นหาทายาทปราชญ์ชาวบ้านจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อการสานต่อและขยายผลการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ โดยจะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอกมาร่วมเป็นพลังทางวิชาการเสริมการขับเคลื่อน สิ่งที่สำคัญต่อมาคือ ต้องกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันโดยมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนสังคม อย่างต่อเนื่อง และขยายผลไปยังผู้สนใจ ผ่านกระบวนการประชาสัมพันธ์เชิงรุกด้วยสื่อทุกช่องทาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลจากการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้าง พัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานในระดับชุมชน สังคมให้เกิดความเข้มแข็งและต่อเนื่องได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 การส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งตั้งแต่ระดับฐานราก นั่นคือ หากต้องการให้ชุมชนท้องถิ่น สังคมมีความเข้มแข็งจำเป็นจะต้องส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งตั้งแต่ระดับบุคคล แล้ว

บุคคลเหล่านี้จะเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อขยายความเข้มแข็งไปสู่ระดับครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น สังคม และระดับประเทศได้อย่างแน่นอน

1.2 “ปราชญ์ชาวบ้าน” เป็นบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญของชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้วยการรวบรวมความศรัทธาและความเคารพนับถือจากประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้นแต่ละชุมชนหากค้นหาบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ชาวบ้านของชุมชน นั้น ๆ ย่อมเป็นการเสริมสร้างรากฐานของความเข้มแข็งให้กับชุมชนอีกทางหนึ่งเช่นกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบนวัตกรรม การจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาค ตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น ดังนั้นหากจะสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้ เป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งระดับฐานราก และสามารถพึ่งพาตนเองได้ทุกพื้นที่ จะต้อง ขยายขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษากับเครือข่ายปราชญ์ในภูมิภาคอื่นๆ ร่วมด้วย

2.2 เพื่อให้เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่อื่น/ภูมิภาคอื่นได้รับการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของเครือข่าย และเกิดการขยายเครือข่ายได้อย่างรวดเร็ว ควรนำ Model ที่ได้พัฒนาจาก งานวิจัยครั้งนี้ ไปขยายผลในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้เกิดการเติมเต็มและพัฒนาให้เป็น Model ที่มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *มองฝัน ไปข้างหน้า: วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี 2560*. กรุงเทพฯ:

ซัคเซสมีเดีย.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). *แนวคิดทางการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน

กระทรวงมหาดไทย.

ปิยะวัติ บุญ-หลง. (2558). *โครงการพัฒนาเครือข่ายวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยและเครือข่าย บริหารจัดการในมหาวิทยาลัยเพื่อสนับสนุนงานวิจัยนวัตกรรมเพื่อชุมชนสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองของชาติ.

ราชันย์ ท้าวพา และคณะ. (2556). *รูปแบบการสร้างเครือข่ายเยาวชนคนสร้างสรรค์ ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).*

วัฒนา สุราษฎร์มณี บุญทัน ดอกไธสง และบุญเลิศ ไพรินทร์. (2558). *ผลการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.*

เสรี พงศ์พิศ. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.*

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดนครพนม. (2556). *การจัดการความรู้ ประจำปีงบประมาณ 2556. นครพนม. อัดสำเนา.*

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2550). *ศูนย์เรียนรู้และแนวความคิดของปราชญ์ชาวบ้านหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.*

อาแว มะแสด. (2554). *บทบาทของกิจกรรมร่วมในการเสริมสร้างคุณภาพสังคมในชุมชนชนบทไทย : วิเคราะห์กรณีของ 2 ชุมชนในภาคใต้. วารสารร่วมพฤษภ, ปีที่ 29 ฉบับที่ 1, หน้า 9-38.*

ทัย อันพิมพ์ และนรินทร์ บุญพรหมณ์. (2555). *การจัดการความรู้เกษตรประณีตของสมาชิกเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ 4 ฉบับที่ 7, หน้า 174-191.*

Translated Thai Reference

Chareonwongsak, K. (2000). *Looking beyond: Vision of Thailand 2017*. Bangkok: Success Media. [in Thai]

Jongwutiwes, N. (2007). *Community development approaches*. Bangkok: Community Development Department, Ministry of Interior. [in Thai]

Boon-long, P. (2015). *Academic network development project between universities and management networks in the universities for supporting innovation research for community*. Bangkok: Knowledge Network Institute of Thailand. [in Thai]

- Thaopha, R. et al. (2013). *Model of creative youth network building of Baan Kham sub-district, Mueang district, Nong Bua Lamphu province*. Research report, supported by The Thailand Research Fund (TRF). [in Thai]
- Suratmanee, W., Dockthaisong, B. & Pairindra, B. (2015). *The management results of community learning centers in the lower northern provinces*. Ph.D. (Public Administration) in Public Administration, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage. [in Thai]
- Phongphit, S. (2006). *Sufficiency economy and sustainable development*. Bangkok: Charoen Wit Printing House. [in Thai]
- Nakhon Phanom Provincial Cooperative Office. (2013). *Knowledge management, Fiscal year 2013*. Nakhon Phanom. Copied. [in Thai]
- Office of the Permanent Secretary for Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2007). *Learning centers and concepts of local sages in northeastern region*. Bangkok: Northeastern Region Economic and Social Development Office. [in Thai]
- Masae, A. (2011). The role of collective action in the construction of social quality in rural Thai communities: An analysis of two communities in the southern region. *Romphruek Journal*, 29(1), pp.9-38. [in Thai]
- Unphim, U. & Boonbrahm, N. (2012). Knowledge management of “Kaset Praneet” of the local wisdom members network. *Srinakharinwirot Research and Development Journal (Humanities and Society)*, 4(7), pp.174-191. [in Thai]

ผู้เขียน

นางพิสมัย ประชนันท์

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

โทรศัพท์: 089-8444797 อีเมล: pisamaipt@gmail.com

Author

Mrs. Pisamai Prachanant

Ph.D. in Management Innovation Program,

College of Innovation and Management, Saun Sunandha Rajabhat University

Tel.: 089-8444797 E-mail: pisamaipt@gmail.com